

Leto I. — Štev. 5.

JUG

IZDAVA:
FRANC DERGANČ.

VREJA:
NIKO ZUPANIČ.

VSEBINA:

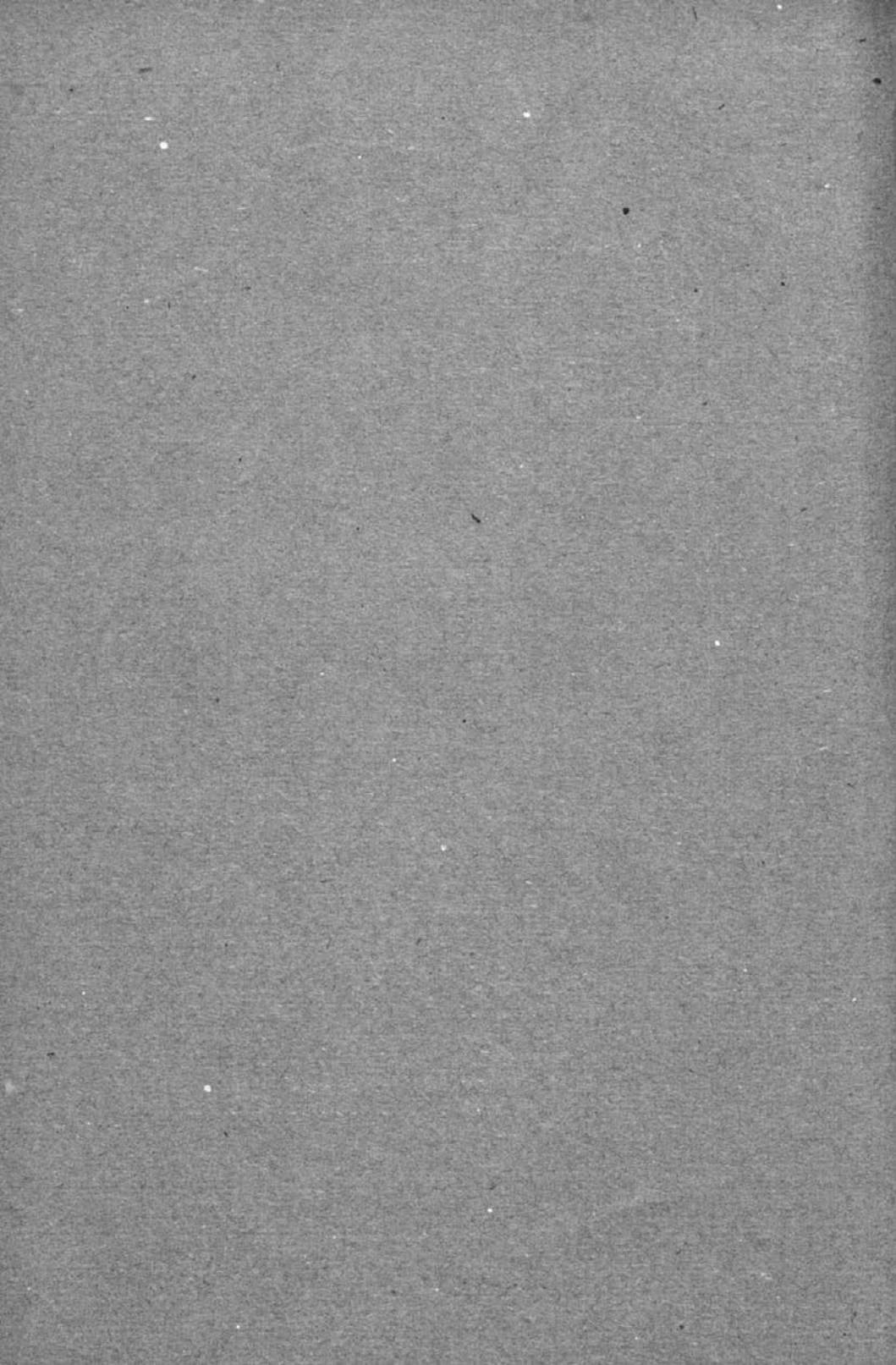
Vera in politika	dr. Tomaž
Narodna pesem	N. Zupanič
Prešernovo društvo	Ž.
Obrtne razmere v Slovincih	Zmagoslava
Aforizmi	Fr. Nietzsche
Smo že zopet tu!	Parlamentarec
O narodnosti	Fran Podgornik
Eter	F. D.
Julius Zeyer	B. Augustinová
Darwin	Franc Derganc
Za poroko	Kaz. pl. Radič
Kaj hočemo?	Mestislav
J. M. Saltykov Ščedrin	Spectator
Izgubljena vest	M. J. S. Ščedrin
Pregled. — Listnica.	

— 1901. —

Izhaja po enkrat na mesec:

Cena: celo leto 5 *fl.*, pol leta 2 *fl.* 50 *h.*

Tiska Friderik Jasper na Dunaju.

JUG

Vera in politika.

Spisal dr. Tomaž.

Nad tisoč let se vže trudijo najbistrejše klerikalne glave in varijo pojme vera, duhovnik in politika v eno železo, iz katerega si hočejo skovati meč, da ž njim vstrahujejo celo človeštvo. Kaj je pojem? Prazna torba, ki si jo vsak človek po svoje napolni tako, kakor misli, da bo ž njo najbolje izhajal na potovanju skozi življenje. Večina preprirov nastane, ker niti dva človeka ne mislita pri eni besedi istega. To nepopolnost izkoriščajo klerikalci s polnimi pestmi, z nedosežno spretnostjo mešajo pojme in jih polnijo, kakor jim najbolje kaže.

Treba bo spet zastaviti pri Sokratu, ki je prvi začel znanstveno določevati pojme. Ustvariti si moramo moderno ideologijo, katera natanko določi vsakemu pojmu njegove znake, njegov razvoj in poda kratek primerjajoč pregled, kake znake ima isti pojem pri drugih narodih. Besede so naše edino orožje. In to mora biti vendar zanesljivo! Na nezanesljivosti in nedoločnosti pojmov so sezidali klerikalci posebno filozofijo, svoje prepričanje. To filozofijo nosijo in podpirajo na Slovenskem trije stebri: Rimski Katolik, Slovenec, Katoliški Obzornik. A pri nas še nikdo ni preiskal teh stebrov, še manj pa filozofije! Pri nas ni še udaril blagodejni vihar v morje duševne lenobe, da bi se začeli duhovi gibati in misliti; pri nas ni še nastopil veliki duh, ki bi vodil to duševno gibanje ter kazal brezobzirno in neusmiljeno pot k resnici! Samo da premagamo mrtvo točko in začnemo misliti, pojme bistriti! Da so misleči ljudje vodili slovensko politiko, ne bi se legel sedaj pri nas klerikalizem, ne bi vladala sedanja zmešnjava, ki je podobna anarhiji, in zdaj bi cvetelo pri nas umno poljedelstvo, živinoreja, obrt, trgovina i. t. d.

Ali ker je klerikalizem vže tu, treba je gledati, kako ga spet iztiramo iz hiše. Brez boja seveda ne bo nič! Samo bojni načrt si moramo prej napraviti, izbrati pravo orožje in napasti zmaja od prave strani. Ta boj je začel vže liberalni »Slovenski Narod«. Ali general dr. Tavčar je pokazal absolutno nezmožnost. Klerikalizem ni jata vrabičev, ki bi se dala prepoditi z robotim kričanjem in psovanjem od daleč, s hišnega praga. Bojna četa se mora razdeliti na dve krdeli, v krdelo materialistov in v krdelo idealistov. Materialisti se naj bore za narodov želodec, idealisti za narodovo glavo in srce. Glede želodca samo rečem: ko bi imel v oblasti človeške želodce, igral bi se lahko s človeško družbo, kakor bi hotel. Materialisti so slovenski politiki, oz. narodni gospodarji; tu smemo izjemoma pritegniti Marksu, da so gospodarske razmere vzrok vsem drugim družabnim pojavom. Če bodo pri Slovencih gospodarske razmere dobre, dobro bo tudi vse drugo! Slovenski politiki naj torej stopijo mej narod in ga gospodarstveno osvobodijo tujca ter ga postavijo na lastne noge (lastne zavarovalnice in hranilnice, lastne tovarne, lastno poljedelstvo in trgovina). Idealisti so borilci za omiko in svobodo, budijo speči duh naroda, preganjajo duševno temo, v kateri se rede tako bohotno in pohotno korenine klerikalizma, iz katere jemlje klerikalizem vso silo v boju za čast in mast. Posvetno blagostanje in bogastvo sta prirodna in najhujša sovražnika svetobežnemu klerikalizmu. Klerikalci si sami kopljejo grob z gospodarsko organizacijo, katera jim služi le za sredstvo sebičnim, vladohlepnim namenom. Ko zapazijo, da jim rase sredstvo čez glavo, hitro se ustavijo: »Non possumus! Do sem in dalje niti za korak!« To je čisto navadna prikazen, oz. zvijača klerikalizma. Vsake novosti se hitro polastijo, da preslepijo narod: »Poglejte, in očitajo nam nazadnjaštvo in mračnjaštvo!« Boste videli, kako kmalu bodo preklinjali klerikalci zdravo gospodarsko gibanje našega naroda, kakor preganjajo zdaj šolo. Povsod se ponavlja isti oblastni vatikanski rek: »Non possumus. Do sem in dalje niti za korak!« Če se ne motim, devajo klerikalci zdaj vže tretje železo v ogenj, slišijo se iz zased vže zamolkli klici: stanovska organizacija, stan proti stanu, spol proti spolu! Zato pa, Slovenci mislimo in mislimo, zvijače klerikalcev so nepreračunljive!

Mi slovenski radikalci zahtevamo popolno ločitev političkih (narodno gospodarstvo) in idealnih (narodni duh, omika)

teženj! Ali baš liberalni dr. Tavčar hoče vse zmešati, on sam hoče vse opraviti, sam vse biti, sam vse v svojih rokah imeti! Po vsi sili hoče svoj bedasti liberalizem in »svetlo zvezdo napredne ideje« zvariti s slovensko politiko. Ali modri mož nam ni še nikoli povedal, kaj si on prav za prav predstavlja pod liberalizmom, »svetlo zvezdo napredne ideje« in slovensko politiko? Zato pa, Slovenci, mislimo in mislimo, da ne pademo v skušnjava. In mislij se dr. Tavčar boji, zato se njegov »Slov. Narod« tako previdno in dosledno ogiblje filozofskih razprav o socialnem vprašanju, liberalizmu, napredku, slovenski narodnosti i. t. d., sploh ne more videti tistih ljudi, ki hočejo bistriti pojme.

Pa ta delitev dela na dve točki še ne zadostuje! Vse narodno delo se mora razdeliti na več toček, ki so zvezane z vsakim posameznim Slovincem, a mej seboj nimajo nikake direktne zveze, torej vsi Slovenci so zvezani z vsemi točkami, ali točke mej seboj ne! To se tiče posebno raznih časopisov in njih posebnega programa! Tudi v človeški družbi so potrebni kanali, da se odceja nesnaga družbe. Ta posel opravlja pri nas »Slov. Narod« in to je potrebno, a pri tem nima pravice, da bi zastopal narod ali vodil celo slov. politiko. Druga taka privlačna točka (časopis) naj bi se potegovala za unijatstvo; tretja bi v poljudnih člankih seznanjala občinstvo s pridobitvami moderne znanosti in pobijala znanstveno klerikalna načela, četrta obravnavala socialno vprašanje in druge filozofske probleme, peta gojila umetnost i. t. d. A pred vsem nam je treba velikega politiškega dnevnika, ki bi zastopal koristi cele Slovenije in se ogibal vseh kočljivih in prepornih vprašanj, posebno vere ter motril vse pojave strogo z narodnega stališča! Ali pri nas hoče biti vse na enem kupu, vse v enih rokah. To je plod liberalizma, ki zameta vsa etična načela in oznanja neomejeno svobodo osebe, torej bezobzirni, samogoltni, nenasitni egoizem, centralizujoči individualizem. Le dr. Tavčar ne ve, kaka zver je liberalizem, ki požre njega in slov. narod, če se ji pravočasno ne postavimo po robu.

Še nekoliko o politikih! Slovenski politiki imajo izključiti iz svojega delokroga razun jezika (šole, uradi) vse idealne težnje, sosebno vero. Vera nima s politiko nič opraviti, osobito rimskokatoliška s slov. politiko! Ta izključitev se jim posreči le tako, da priznajo krščanska načela, živijo po krščanski veri in

delajo po gotovem, določenem programu, ki obsega le to, kar bistveno spada k slov. narodnosti: zedinjena Slovenija, gospodarska samostojnost, obrtne in meščanske šole, gimnazije, realke, univerza! Naši politiki naj nam samo vse to pridobijo, pa bodisi na katerikoli podlagi — sicer. Vse drugo opravimo mi idealisti, mi bomo stražili, da se vrši po narodnem programu, mi idealisti bomo čistili, kar pridobe politiki. Dr. Tavčar spada s svojo »svetlo zvezdo napredne ideje« mej idealiste! Čemu se vriva torej v politiko, kjer je samo na potu, v nadlego in zavoro?

Kako pa je s tistimi tremi stebri klerikalizma? Mi Slovenci smo tako dobri ljudje, tako tolerantni in strpni, da spoštujemo prepričanje vsakega človeka, če le dosledno živi in dela po njem. Ali gorje mu, če koga zalotimo, ki si je svoje prepričanje samo izposodil in si ga nataknil za krinko, da lažje slepi in slepari!

Rimski filozof Mahnič piše v »Rimskem Katoliku« (I. tečaj 1889)

na strani 20.—21.:

Kaker sem vže pokazal, ima naš duh vzmožnost iz posamnih vtisov odmišljati ali abstrahovati ter si tako tvarjati splošne pojme . . . Tako si je duh človeški v svesti, da je tisti svet, v kterege vhod si otvori po pojmovanju, od njega, da, od vse končnosti neodvisen, da je nujen, nespremenljiv, večen.

na strani 60.:

Pojmi pa, ki nastanejo po abstrakciji nimajo kot taki realnosti zunaj človeškega razuma . . . Ako je pa to res, tedaj ni tudi pojem narod sam na sebi nič . . . Kar je več, bi jaz pripisal nekej duševni bolezni, za katero žalibog boleha naš vek.

Idealizem je različen, Mahnič govori o — recimo — rimskem idealizmu. Na 20.—21. strani proslavlja svoj idealizem kot najvišjo modrost, na kateri sloni rimsko katolištvo i. t. d.; na 60. strani pa trdi, da je isti idealizem duševna bolezen. Zakaj ta očevidna, vpijoča psihološka sleparija? Ker se zanaša na neumnost bralca in ker gre za narod, za idejo narodnosti! Mahnič ne more slišati besede »narod« in sam pove, zakaj ne: ker je vzela ideja narodnosti papežu državo. In naravnost strašno je, kako potem razločuje mej zedinjeno Italijo in zedinjeno Slovenijo. Isti Mahnič je zapisal v članku o Fekonji tale stavek: In ko bi prišlo res tako daleč, da bi tudi Slovenci morali katoličanstvu žrtvovati narodnost . . .« Izdal se je psihološki slepar! Za narod mu ni nič! On ve, da se rodi vsak človek kot član kakega naroda, in če izda svoj jezik, da postane

član drugega naroda. Brez narodnosti, brez jezika ne more živeti noben človek. Torej na ljubo rimskemu katoličanstvu naj bi postali Slovenci Italijani ali Nemci? Odkod imajo Nemci in Italijani to predpravico? Ali nismo Slovenci toliko vredni, da ostanemo svoj narod, zakaj nas je Bog sicer ustvaril? Ali more priti sploh na misel poštenemu Slovincu taka beseda? Ali se ne zgraža mati narava nad takim izrodkom? Isti Mahnič je zapisal: »Narodnost je »iz greha!« »Zgodovina greha in narodnosti je tesno sklenjena«. Drugje pravi celo, da je narodnost zlo, čeprav samo relativno.

In takega preklinjevalca narodnosti, takega izdajalca svojega naroda so pustili Slovenci, da je pisal v slovenščini in se vsiljeval narodu za voditelja? Nikdo se mu ni upal niti lasu skriviti, ko je z nečloveškim napuhom zaklical Slovincem: »Kaj-pada! Razven ene pesni, zaradi katere smo se pulili skoro da ne eno leto, se me stvarno nikdo ni dotaknil, nikdo, ako izvzamemo nekoliko nebistvenih drobnosti, še ene točke mi ovrget!«

In mi Slovenci stojimo, čakamo, držimo križema roke, če nam kedo zabrusi v obraz, da delamo greh in zlo, če se borimo za resnico in pravico, za enakopravnost pred naravo in Bogom, za grudo svoje domovine, za boljšo in človeka dostojno bodočnost svojega naroda, če budimo isti narod, da se dvigne zoper svoje sovražnike Nemce in Italijane?

(Konec prihodnjic.)

Narodna pesem.

V Gribljah zapisal N. Zupanič.

Maričica duša,	Tvoje obrvice,
Snoč mi se sanjalo,	Kano da so zlate,
Da je tvoje ličce	Kano da so zlatim
Kraj moj'gá spaválo.	Perom napisane.
Tvoje belo čelo	Tvoje črne oči,
Z lasmi pokriveno,	Kaj dve jagodice!
Kaj i polje s travo,	Tvoja rdeča vusta
S travo obraščeno.	So me obljubila.

Ta tvoja bradica,
Na koji jamica;
Tvoje bele roke
So me ogrlile!

Keđa se sprobudim,
Žalosten se vstanem,
Ki tvojéga ličca
Kraj svojèg' ne najdem!

Prešernovo društvo.

Bliža se čas, ko bo treba postaviti Prešernu toliko odlašani spomenik. Važnosti v kulturnem pogledu nikdo menda niti ne sluti, ker se nič ne sliši v javnosti o celi zadevi. Kaj je s spomenikom? Ali obvelja prvotni načrt, ali se razpiše nov natečaj? Vsaj govorilo se je o tem. In ne bi bilo napačno! Kolikokrat se je zgodilo že drugod, da so morali razpisati več konkurenc za isti spomenik, ker ni noben načrt pogodil celote in ideje, kakor najnovejši čas v Pragi za Husov spomenik. Raspis nove konkurence za Prešerna bi bil tudi pri nas popolnoma umesten, če ne celo potreben! Vsekakor bodi spomenik dostojen Prešerna in Slovencev, bodi neka projekcija naših teženj in našega duha in verni izraz našega kulturnega stanja v obče.

Še več skrbi in pozornosti nam je posvetiti odkritju spomenika samega. Izkoristiti moramo ugodno priliko, da pokažemo celemu svetu, kaj smo Slovenci in kaj smo dosegli v zadnjih 100 letih, da položimo javno račun svojega bitja in žitja, ki smo ga dolžni sebi in človeštvu. Velik pa je tudi narodno vzgojevalni pomen tega momenta. K slavnosti odkritja moramo poklicati celi narod, da vidi tipno, vteleseno podobo svoje moči. Narod se hoče videti, in čutiti, bodisi v knjigi, godbi, kipu i. t. d. To ga dramatično in mu daje silo življenja, to budi spečo samozavest in moč.

V ta namen naj se priredi tisti čas vseslovenska slavnost, dobro bi bilo, da se povabi tudi cesar. Istodobno naj bi se otvorile različne razstave (poljedelska, obrtna, umetniška), sklicali naj bi se shod vseh slovenskih županov in politikov: jako primeren trenotek, da se slovesno postavi nov vseslovenski narodno in gospodarsko politički program. Narodna društva bi lahko napravila veselice (Sokoli javno telovadbo, kolesarji dirko i. t. d.), za gledišče naj bi se priskrbela nova izvirna opera in drama. Iz vseh krajev naj bi prišla slovenska kmečka dekleta v narodni noši, prvi leptotici naj bi javno izročil poseben »estetiški

odbor« darilo za lepoto. Že zdaj bi se morale izdati srečke za Prešernov spomenik, ki bi se takrat javno vlekle, dobitki naj bi se razdelili vpričo vsega občinstva.

K slavnosti bi morali povabiti tudi vse brate Slovane brez razločka in Francoze. Francozi so največji prijatelji Slovanov in Francozi bi nas najlože seznanili s svetom in obudili zanimanje za nas. Za goste naj bi se priredili izleti na Bled, v Postojno i. t. d.

Taka slavnost potrebuje mnogo dela in časa. Zato naj se v Ljubljani takoj osnuje »Prešernovo društvo« z osrednjim odborom in odseki, ki izdela podrobni načrt slavnosti in prevzame tudi nje prireditve. Najboljše bi kazalo, da se sedanje slov. pisateljsko društvo prelevi v »Prešernovo društvo«, zdaj itak samo životari, a tako bi dobilo nov pomen in novo življenjsko moč. »Prešernovega društva« pa čakajo še druge važne naloge. Še zdaj nimamo celotnega znanstvenega in kritičnega življenjepisa Prešernovega, še zdaj nobene kritične, nobene narodne izdaje njegovih pesmij s komentarjem. To vse bi nam lahko priskrbelo »Prešernovo društvo«, ki naj bi izdalo vsako leto »Prešernov arhiv« s preiskavami in razpravami o Prešernu pesniku in človeku. In še nekaj več! Slovenci še zdaj minamo obširne znanstvene zgodovine svojega naroda in sistematično vrejenega narodnega blaga, kakor so ga nabrali marljivi in požrtvovalni folkloristi. Materijal leži na kupu in čaka samo zidarja, da sezida iz njega ponosne stavbe narodne filozofije, narodnega zakonika, narodne vere ali mitologije, narodne sociologije in etike i. t. d. A ni zadosti, če zapremo obujenega narodnega duha v prašne, temne biblioteke, če nakopičimo njega silo v mrtve in neme knjige. Narod se je sam sebi od-tujil. Zviti in hudobni tujci so mu vzeli kri in dušo, postavili ga v novo ozračje, kjer hira in umira kakor presajen cvet. Narodova duša se je rešila v narodnem blagu, tu je našla varno zavetje, tu čaka zdaj odrešenja, da se vrne v svoje telo. »Prešernovo društvo« naj bi skrbelo, da oživi narodna zgodovina, narodno življenje v umetnosti, literaturi in znanstvu, da zanesejo časopisi novi duh mej narod, da se čitalnice in narodna društva preosnujejo na tej podlagi.

Tako bi bilo »Prešernovo društvo« prvo slovensko kulturono društvo, s Prešernovo slavnostjo bi podalo svetu sijajno manifestacijo slovenskega duha! V to pomoz Bog! Ž.

Obrtne razmere v Slovencih.

Spisala Zmagoslava.

Že dolgo vrsto let zasledujem obrtno gibanje med Slovenci, ali prepričala sem se, da se ta važni stan le prepočasi razvija mej njimi. In vendar je to polje skoraj najboljše polje, ker kmetijstvo ne more več preživiti tolike množine ljudij. Prisiljeni smo torej, iskati si družega vira za svoj obstanek. Naši mladeniči, ki obiskujejo šolo, so večinoma na gimnaziji, in ker je gimnazija vedno prenapolnjena, cepajo leto za letom, da pride malokateri do zrelostnega izpita. Velika večina teh nadepolnih mladeničev, katerih stariši ne morejo, mogoče tudi nočejo podpirati, se nam spridi. To so oni reveži, katere sme vsakdo žaliti, ker niso imeli onega daru, ali bolje rečeno veselja do gimnazije.

Prepričana sem, da bi bila večina, ako ne vsi, onih nadepolnih mladeničev, ki se borijo za boro skorjico kruha v kaki zaduhli pisarni, lahko postala ugledni in spoštovani možje; samo da so imeli koga, ki bi se bil brigal zanje ter jim svetoval pri izbiranju stanu. Koliko bi lahko koristili narodu svojemu, ako bi bili smeli si sami izbirati stan.

Bog je v svoji neskončni modrosti razdelil darove in ako bi vsakdo znal uporabiti svoj dar, bil bi srečen on sam, osrečil bi bližnjega in narod svoj. Slovenci smo daleč zaostali za drugimi narodi. Pri nas imamo le jednostransko izobrazbo. Deček mora postati ali gimnazijec, ali pa težak. Izurjenih, temeljito izvežbanih trgovcev imamo jako malo. Obrtnija je še popolnoma v povojih. Tu pa tam obiskuje kak mladenič obrtno šolo in še ta se ne more radi pomanjkanja sredstev popolniti in ne more se popeti do umetniškega poleta. Srce me boli, ko hodim po tržaskih ulicah ter vidim, kako mora naš slovenski okoličan v najhujšem mrazu in vročini sedeti na golem tlaku ter tolči kamenje in vendar ima obrtno šolo pred nosom. Malo žrtve od strani starišev, pa bi bil njih sinček lahko kamnoseški mojster ali umeten mizar. Šola je jako dobra, a obiskuje jo, kakor se mi zdi, en edini slovenski otrok, risarsko tudi le eden, mizarske pa menda sploh nobeden. Nekaj hrvatskih mladeničev je, drugače so sami drugorodci. Ali bi ne bilo prav, da bi se posvetilo nekaj naših mladeničev tudi obrtni šoli? Koliko neobdelanega polja jih čaka!

Slovenska zemlja je kakor nalašč ustvarjena za obrtnijo. Lepa naša domovina je vsa preprežena z rekami in rodovitna zemlja ne more preživiti svojih sinov, ker isti nočejo iskati zakladov, kateri so skriti v njenem osrčju; rajši gredo po svetu si iskat nove domovine, katera ni tako bogata naravnih zakladov, in tam si morajo z najnižjim delom in v potu svojega obraza vsaj toliko zaslužiti, da se ubranijo lakoti, dočim leži naša zemlja doma neobdelana in opustošena. Naše reke izkoriščajo tujci, da si ž njimi grmadijo kapitale ter nas potem zatirajo duševno in gmotno.

Čas bi bil, da se našim rojakom odprejo oči, da se ne bi več mej seboj duševno ubijali in pustošili domovine z domačim neumestnim bojem, ampak obrnili pozornost na drugo važnejše polje, katero obrodí našemu narodu gmotno blagostanje, katero je edini pogoj za srečo naše lepe, ali zapuščene domovine.

Poglejmo le brate Čehe! Oni gotovo nimajo tako rodovitne zemlje in vendar so obdarjeni s posvetnim blagostanjem, ali tega so si pridobili z neumornim umnim obdelovanjem zemlje in zasledovanjem obrtnije v vseh strokah. Tam cvete obrtnija v najbujnejšem cvetu. So-li bili naši bratje Čehi mogoče srečnejši nego mi v boju s prodirajočim in smelim jezikovnim nasprotnikom? Nikakor ne! Pač pa so imeli naši severni bratje več žilave volje, več narodnega ponosa in podjetnosti, nego jo imamo mi. Ne slepimo sami sebe, da napredujemo, ker to ni resnica, pač pa smo zaostali za vsemi kulturnimi narodi: v znanstvu, obrtniji in trgovini. Res, da imamo še precej razvito leposlovje, ali leposlovje je le duševno razvedrilo, nikakor pa ne duševno delo in bogastvo, potrebno za življenje.

(Konec prihodnjič.)

Aforizmi.

Frid. Nietzsche. Iz zbirke »Človeško, Prečloveško«.

Original. Prave originalne glavnice se ne odlikujejo po tem, da vidijo prve nekaj novega, ampak po tem, da vidijo staro, staroznano, kar vsak gleda in pregleda, kakor novo. Prvi odkritelj je na prosto tisti čisto navadni fantast brez duha — slučaj.

Naša proza. Noben sedanji kulturni narod nima tako slabe proze kakor nemški; in če duhoviti in razvajeni Francozje

pravijo: nemške proze sploh ni, — ne bi se smeli prav za prav jeziti, ker boljše mislijo, nego zaslužimo. Če iščemo vzrokov, pridemo naposled do čudnega zaključka, da pozna Nemeč samo improvizirano prozo in o kaki drugi nima duha ne sluha. Skoro nerazumljivo se mu glasi, če Italijan reče, da je proza ravno toliko težja od poezije, kolikor težje je kiparju vpo-
dobiti nago lepoto nego oblečeno. Pri verzu, primeri, ritmu in stiku se je treba truditi, — to razume tudi Nemeč in noče rad priznati pesmim iz rokava (Stegreif) posebno visoke vrednosti. Ali obdelovati eno stran proze kakor kip? — vidi se mu, kakor bi mu pravili nekaj iz dežele bajk.

Vsebina vesti. Vsebina naše vesti je vse, kar so v letih detinstva brez vzroka od nas redno zahtevale osebe, ki smo jih spoštovali in se jih bali. Vest torej vzbudi oni čut moranja (»To moram storiti, to opustiti«), ki ne vpraša: zakaj moram? — Povsod, kjer se zgodi kaka stvar po »zakaj« in »zato«, dela človek brez vesti; zategadelj pa vendar še ne proti nji. — Vera v avtoritete je vir vesti; ona torej ni božji glas v človeških prsih, ampak glas nekaterih ljudi v človeku.

Nevarnost jezika za svobodo duha. Vsaka beseda jo pedsodek.

Najhujša osveta. Če se hočeš na vsak način svojemu nasprotniku osvetiti, počakaj tako dolgo, da imaš polno roko resnic in pravic ter jih lahko izigraš proti njemu, hladnodušno: tako da se oboje krije, če vršiš osveto in pravico. To je najhujše maščevanje, ker nima nobene instance nad seboj, na katero bi se dalo apelirati. Tako se je osvetil Voltaire Pironu s petimi vrsticami, ki obsojajo njegovo celo življenje, dejanje in nehanje: kolikor besedij, toliko resnic; tako se je osvetil isti Frideriku Velikemu (v pismu iz Ferneya).

Dva principa novega življenja. Prvi princip: Vredi svoje življenje po tem, kar je najsigurnejše in se da najlaže dokazati: ne kakor doslej po najbolj oddaljenem, nedoločnem, na obzorju meglenem. — Drugi stavek: Napravi si vspored bližjega in najbližjega, gotovega in negotovega, predno vrediš svoje življenje in mu daš odločilno smer.

Globina in dolgočasnost. Pri globokih ljudeh traja dolgo kakor pri globokih vodnjakih, predno nekaj doseže dna, kar je vanje palo. Gledalci, ki navadno ne čakajo dovolj dolgo, imajo take ljudi za trde in lesene — ali tudi za dolgočasne.

Molitev k ljudem. »Odpusti nam naše kreposti« — tako je treba moliti k ljudem.

Dvakrat povedati. Dobro je, če poveš eno stvar takoj dvakrat in ji daš levo in desno nogo. Na eni nogi sicer lahko stoji resnica: z dvema pa bo sprehodila in šla okoli.

Najhudobnejši bralci. Najzlobnejši bralci so tisti, ki počenjajo kakor ropajoči vojaki: izberejo nekaj, kar rabijo, omažejo in zmešajo ostalo in zabavljajo vsemu.

Vrednost poštenih knjig. Poštene bukve napravijo bralca poštenega, vsaj s tem, da mu izvabijo jezo in sovraštvo, katero sicer njegova prekanjena premetenost najrajši skriva. Proti knjigi se ne hlina, če se sicer še tako vzdržuje proti ljudem.

Skrita lajna. Ženiji razumejo bolj nego talenti, lajno skriti, ker dela njih plašč večje gube: — na vse zadnje pa tudi oni ne znajo več, nego vedno iz nova svojih sedem kosov igrati.

Razni vzdihljaji. Nekateri možje so vzdihovali, ker jim je nekdo odpeljal ženo, — mnogi zato, ker je nobeden odpeljati ni hotel.

Vstajenje duha. Na politični bolniški postelji se navadno narod pomladi in spet najde svojega duha, ki ga je polagoma zgubil v iskanju in brambi moči. Kultura se ima zahvaliti za najdražje politično oslavljenim časom.

Značajan. Marsikdo je večkrat zato značajan, ker sledi vedno svojemu temperamentu, nego zato, ker principom.

Življenje sovražnika. Kdor živi ob pobijanju sovražnika, temu je mnogo na tem, da ostane ta pri življenju.

Pod žival. Če človek od smeha rezgeta, prekaša po nizkosti vse živali.

Zakaj postanejo neumneži tako često hudobni. Na razloge nasprotnika, proti katerim se glava čuti preslabo, odgovarja naše srce s tem, da sumniči motive tistih razlogov.

K mešanju čustev. Zoper znanstvo čutijo ženske in sebični umetniki nekaj, kar obstoji iz zavisti in sentimentalnosti.

Kdaj je oslov treba. Množica ne bo začela klicati »hozana«, predno ne prijezdimo v mesto na oslu.

Kaj je ženij? — Visok cilj in sredstva k temu hoteti.

Smeh kot izdajstvo. Kako in kdaj se ženska smeje, to je znamenje nje omike: a v zvonku smeha se odkriva nje narava, pri zelo omikanih ženskah morda celo zadnji nerazrešljivi ostanek nje narave. Zato poreče preskušalec ljudij kakor Horacij, ali iz različnega vzroka: *Ridete puellae!* (Smejajte se, deklice!)

Smo že zopet tu!

Spisal Parlamentarec.

Vredništvo »Juga« me je naprosilo, naj povem eno ali dve o člankih dr. Tavčarja »So že zopet tu!«, ki so izšli v njegovem glasilu »Slov. Narod« 4.—6. aprila t. l. Neljub mi je ta posel, ker ne zapravljam rad časa in duha; ker s tem nekako priznavam važnost listu, ki je nikakor ne zasluži; ker pride tako isti list prav po nezasluženem do »aktualnih« člankov, ki jih tako drago plačuje slovenski narod. Ah, ta verni, nedolžni naš narod, kakor je rekel Cankarjev dr. Grozd

Pred vsem pa mi je izjaviti, da nikakor ne zavidam dr. Tavčarju njegovega bogastva in slave, ampak zavidam mu samo njegov dar robotosti in surovosti. Kajti s tem se doseže pri Slovencih vse, — tako vsaj kažejo razmere; pošteno in trdo delo prinese človeku samo sramoto in glad. Zadeva je bila važna in resna. Zato sem pričakoval iz Tavčarjevih ust modre in resne besede. Cela Slovenija je pričakovala, da dr. Tavčar enkrat resno nastopi, resno in jasno pove, kako misli o slov. narodu in njega bodočnosti, da razvije svoj vseslovenski program. Ali nič! Cankarjev dr. Anton Grozd, dež. poslanec, obč. svetnik i. t. d. je sicer velel žurnalistu Julijanu Ščuki: »Ta poziv na narod« se mora osmešiti, raztrgati Vi znate take take reči. Brez pardona, kar z gnojnico po njih, da bodo smrdeli sto klafter na okoli« Ali dr. Tavčar je posnel v tem slučaju tistega muzikanta, ki je namestu kruha zagodel svoji gladni deci. Tudi on je zasviral (!) svojo staro simfonijo, po kateri so se vili priljubljeni »vodilni motivi«, kakor: dopisun, pisiker, godlja, kramp, političen idijot, Vencajzov ožveplani petijot i. t. d. Samo »Panganetmatildo« in »Naturbučo« smo pogrešali Gospada, to ni k smehu, to je žalostno, naravnost obupno! Namestu resnega odgovora par neslanih, surovih dovtipov! A še žalostnejše in obupnejše za pisca samega! Ko človek pre-

bere tiste tri članke, obide ga otožni čut ničnosti in minljivosti sveta, kakor bi slišal, da je usoda ravnokar neusmiljeno koračila nekomu preko glave Besede se še borijo, ali lokavi naglas, tresoči se glas Kakor na smrt ranjeni borilec zadnjič udari, a mu roka omahne že na pol pota Kakor zadnji klic po moči, kakor klic duševno ubitega moža dr. Tavčar je namreč zaklical: va banque!

Samo tri misli sem zasledil v vseh treh člankih, pa dvomim, če so resne, ker se nahajajo v tako sumljivi družbi. A vzemimo, da so resne. Torej tiste tri resne misli se glasijo: 1. Boljše je, da slovenski narod pade do zadnjega moža, nego položi orožje pred klerikalizmom; 2. Obmejni Slovenci se ne smejo vtikati v domače razmere na Kranjskem; 3. Tavčarjeva stranka ostane taka, kakoršna je!

ad 1.: Prvi aksijom vsake politike je ekzistenčno vprašanje! Prvi in največji zakon v narodi je ohranitev samega sebe. Slovenci se nahajamo v smrtno nevarnih razmerah, doma in zunaj vstajajo sovražniki, ki nam strežejo po življenju. Ravno zato imamo politike in voditelje, da srečno prikrmarijo ladijo slovenstva skozi vrtince in čeri. Slovenski narod hoče živiti. Mi hočemo živeti, čeprav še en čas sramotno, večno ne more trajati, zato pa bo tem hujše maščevanje Ali dr. Tavčar kliče zadnjega moža na krov, celi narod tira naravnost v odprto žrelo klerikalizma, hoče celi narod vgonobiti, ker dobro ve, da je podlegel tej stoglavni pošasti še večji, silnejši mož — Bismarck. In da ne bi on? Zdaj, ko klerikalizem oblastno vstaja, kakor že dolgo ne? V slepi strasti vidi dr. Tavčar samo dve možnosti, dva ekstrema: »Ali liberalizem, ali klerikalizem«. To je naravnost strašno, če premislimo, da je poleg teh dveh relativnih ekstremov sto drugih možnostij in izhodov. S tem se je dr. Tavčar neodpustno pregrešil kot politik proti prvemu principu politike, kot mislec proti prvi postavi narave.

ad 2.: Kje je večja ekzistenčna nevarnost ko na mejah? Meje, kako se krčijo, kako svari zgodovina! Slovenski duh je zbežal na meje, ko je završal v središču bratomorni boj, na mejah so se oteli ostanki pravega slovenstva. Najprej je treba meje obzidati in zavarovati, da se bo narod v središču razvijal sigurno in brez nevarnosti! Če si hočemo zagotoviti bodočnost in stalnost, določiti moramo najprej meje in postaviti mejnike. Naši mejniki so Trst, Gorica, Celovec, Maribor, Celje i. t. d.

Tega se zavedajo samo obmejni Slovenci, trudijo se zapuščeni in na lastno roko. In vendar, kako sijajno so nastopili pri zadnjih državnoborskih volitvah na pr. v Trstu in Celju! Treba je enkrat na glas zaklicati v javnost: pravo slovensko politiko tirajo samo obmejni Slovenci, za slovenstvo so storili v zadnjem času največ obmejni Slovenci. Zato jim moramo po pravici in zaslugi priznati prvo in vodilno mesto v slovenski politiki! Zato nikdo nima toliko pravice in dolžnosti, posegati v domače razmere na Kranjskem kakor obmejni Slovenci. »Edinost« in »Domovina« sta sicer na pravi poti, a ne more jima z jezika prava beseda, kakor bi jima ležala mora na prsih, kakor bi jima strah vezal ude. Gospoda v Trstu in Celju, le krepko besedo in še krepkeše dejanje! Samo enega papeža imamo in še ta je v Rimu, v Ljubljani pa ni nobenega papeža, dasi tam živi dr. Tavčar in hoče narekovati nezmotljive dogme slov. politikom.

ad 3.: Dr. Tavčar govori o stranki, ima prav, če misli pri tem sebe in vrednike »Slov. Naroda«. Tavčar je zapisal na svoj prapor »Liberalizem« in pod njim svoj program (!), kakor ga je razvijal na Štefanji dan 1900 v »Mestnem domu«. Ali ve dr. Tavčar, kaj je liberalizem? Ali ve, kaka načela uči liberalizem v morali, filozofiji, religiji, ekonomiji i. t. d.? S strahom in grozo se mora obrniti od njega vsako pošteno slovensko srce! In s takim strupom hoče pitati dr. Tavčar slovenski narod, s tako strupeno vačo si naloviti pristašev, in z vencem, spletenim iz gadov in modrasov, se hoče dati venčati za liberalnega kralja?

Še tri točke moram na kratko omeniti: 1. Zakon poštenosti in pravičnosti zahteva, da se pri nobenem dejanju ne vpraša: kdo? Ampak vedno le: kaj? Ali Tavčar vohta povsod le za avtorjem. Zato mu povem, da sluti prav dobro, kdo sem; morda ga iznenadi, če mu zaupam, da sem imel jaz svoj zadnji članek, kjer zahtevam, da se umakne iz slov. politike, napisan en teden prej, predno je on sploh izvedel, kaj se zbira nad njim v hrvatsko-slovenskem klubu. S tem iztikanjem avtorjev je Tavčar samo izdal, da mu je samo za osebnosti, ali nič za »stvar«. Nerodno in s prozornim namenom je zavil mimo »stvari«, za hip se je še preplašeno ozrl, če si vendar ni opeknel prstov ob tej preklicani »stvari«? A ni se mu posrečilo premotiti občinstva. Efekt je sicer dosegel, pa ravno narobe, kakor je želel. Obžalujem! 2. Česar ne bi nikdo pričakoval: tolsta, tipna laž! Jaz nisem nikjer rekel: s puško v koruzo, ter mirno čakati, da nas klerika-

lizem pozoblje! Narobe: ne čakati, izgubljati časa s psovki in praznim besedičenjem, ampak postaviti vseslovenski program in mej narod na delo, trdo, pošteno delo! Samo delo, dejanja nas rešijo! 3. Tavčar pravi, da je strašna ignorancija, če kdo govori, da se naj poslanec poteguje za meščanske šole, ko jih občine same lahko osnujejo, če le hočejo. Univerzo, slov. gimnazije in realke si osnujejo Slovenci tudi lahko sami brez poslancev, celo brez dr. Tavčarja, če le hočejo, ampak — denarja je treba. Z denarjem se da vse napraviti! Ali Slovenci baš denarja nimamo, zato imamo pa poslance, da nam izposlujejo državne podpore. Vprašam misleče Slovence, ali se je že kdaj tako plitko in predrzno zagovarjal kateri slov. poslanec? Ali je postala res cela Slovenija blaznica s fiksno idejo, da mora jutri ubiti klerikalizem?

Zdaj pa še nekoliko »mislij«, ki so se mi utrnile ob čitanji Tavčarjevih člankov, »mislij« potrebnim Slovincem »v pouk in zabavo«.

(Dalje prihodnjič.)

O narodnosti.

Spisal Fran Podgornik.

V 3. št. »Juga« je bil objavljen članek, ki povdarja, da se je kazal pojem »narodnosti« med Slovenci doslej preabstraktno, da vsled tega med množicami ne mika in vleče, kakor bi bilo potreba, in da ga je treba torej zasukniti nekoliko praktičniše, in to bi se zgodilo, ko bi se naglašala bolj gospodarstvena stran. »Narodni kapital« bi bolje vabil in vlekel, a v zmyslu okrepjenja z narodnim kapitalom bi bili dolžni na Slovenskem tudi intenzivnejše delovati.

Misel članka, ki podaja tudi konkretne nasvete v povzdigo narodnega gospodarstva na Slovenskem, je v obče dobra in se vjema s sto in sto članki in spisi, ki so se v poslednjih 20 letih priobčili po slovenskih novinah, časopisih, oziroma tudi knjigah. Vendar pa je treba popraviti nekoliko naglašanje, kakor da bi se bil pojem narodnosti pri nas pretresal preabstraktno in pregolo.

Res je, da so imeli Slovenci prvih 20 let avstrijske ustave pred očmi bolj le jeden del narodnosti, in sicer jezik. To pa se je godilo zaradi političnih bojev, v katere so spravili nemški »ustavoverci« slovanske narode. Nemške stranke so speljale Slovane na borbo za narodni jezik, čeravno v zmislu ustave te borbe bi ne bilo treba nikdar, ker je ista ustava od začetka zagotavljala vsakemu narodu ne le jezik, temveč tudi vse, kar spada k narodnosti, in sicer tako, da bi vsak narod sam skrbel za obstanek in razvoj svoje narodnosti z jezikom vred. Nemške stranke in protislovanski sistem so zakrivili, da se ustava ni izvršila, in da še danes trajajo borbe izključno za narodni jezik, v tem ko puščajo narodnost kot tako popolnoma v strani.

Kljubu temu bistvenemu nedostatku nacionalnih bojev ni ostalo vse zgolj abstraktno, tudi glede samo na jezik. Osnovne narodne šole so vendar že nekaj dovolj konkretnega in tudi važnega. S šolami samimi je, če tudi vse nedostatno, prišlo mnogokaj določnega in različnega tudi v šolske knjige, kolikor so dobile obliko s slovenskim jezikom. Iz teh knjig se je slovenska mladina naučila mnogočesa, kar vsaj instinktivno in čustveno napolnuje pojem narodnosti z manj ali bolj primernimi in pravilno predstavljanimi znaki. Gola abstraktnost narodnosti se je morala umakniti nekoliko tudi v pravosodju, in tudi za ta del se narodni zastopniki bore in bore, da bi dosegli še več konkretnega in narodu potrebnega. Borba je tudi tukaj le jezikovna in sicer bolj, nego kjer si bodi drugod, ali razprostira se na mnogo določnih stranij in se bode morala še nadaljevati. Razun Kranjske bi povedali slovenski odvetniki najbolje, kaj vse je treba še priboriti narodu, da ga ne bodo sodili in obsojali na raznih stopinjah v tujem jeziku. Primorski Slovenci z isterskimi Hrvati, koroški in štajarski rodoljubi pač znajo povedati, kako se jim godi v pravosodnem pogledu. Tu in tam se je nekaj doseglo tudi pri političkih gosposkah, a jako malo in vsak pridobitek na to stran pomenja in bode pomenjal bolj napolnjeno posodo pojma o narodnosti. Davčni in poštni uradi poslušajo še vedno bolj v tujih, nego v slovenskem jeziku. V vojaštvu so bili slovenske knjige priredili, a menda jih danes manj rabijo nego še pred 15 leti.

Če se ozremo v deželne zборе in deželne hiše, vidimo, da je jezikovni del narodnosti zunaj Kranjske povsod še silno ali do cela zanemarjen. Tu čakajo Slovence še hudi boji, in to tem

bolj, kolikor bolj opuščajo stari narodnopolitiški program o zjedinenju Sloveniji ali narodni avtonomiji. Dosedanja deželna avtonomija je povzročila, da se slovenski jezik potiska celo z zaničevanjem v zakotje. Tu je torej v resnici golost. Ali hočejo Slovenci morebiti prezirati ta del svojih jezikovnih prav?

Vidi se, da uže raba narodnega jezika je potrebna na toliko stranij, da more uže sam jezik dati veliko raznovrstnost in določnost v pojmu narodnosti. Kako bogastvo znakov pa je šele v narodnosti sami!

Kakor uže omenjeno, pristranske jezikovne politiške borbe so ne le med Slovenci, temveč tudi med drugimi avstrijskimi Slovani zakrivile, da so rodoljubi prezirali lastnosti in svojstva narodnosti ter vpoštevali zgolj jezikovno enakopravnost. Vsled tega so le malo mislili o bistvu in pomenu narodnosti vsakega naroda, in še celo misleči pisatelji so ostajali v tem pogledu jako površni in pristranski. Med avstrijskimi Slovani so se med prvimi zavedali sosebnost Čehoslovani, zlasti na Moravskem, raznih delov in stranij, ki sestavljajo narodnost. Na Moravskem so začeli marljivo zbirati narodne mrtve in žive starine ter kazati zlasti v Olumuškem muzeju, kake stvari proizvaja narod, ne morebiti brezbarveno, temveč svojstveno v takih oblikah, ki proizhajajo le vsled specifičnih sposobnostij dotičnega naroda. Moški in ženske so v raznoterih izdelkih v slikanju in raznoteri obrti, v stavbah in v melodijah zapustile specifične znake svoje sposobnosti. Dunajski politiški tednik »Parlamentär« je pa pred 15 leti in dalje stvarno razpravljaj obseg in konkretne sestavine vsakotere narodnosti. Za njim je med Slovenci »Slovanski Svet« vtemeljeval pojem narodnosti, in tako se je polagoma golost ali abstraktnost narodnosti nadomestila ali izpolnila z določnimi znaki in danes mislijo mnogo pravilniše o narodnosti, nego pred 20 leti.

Žal, da se zanemarja med narodom to, kar sestavlja popolni pojem narodnosti. Storit bi se moglo vsekakor več na to stran, in mladina raznih, sosebnost pa viših šolskih stopinj bi bila pozvana, da izvršuje to prevažno delo.

(Konec prihodnjič.)

E t e r.

Odkod je naš svet? Kaj je naš svet? Filozofi so odgovarjali po duhu svojega časa, v soglasju z znanstvenim spoznanjem. Torej različno, ker se je to spoznanje razvijalo in ž njim tudi nazori o svetu. O tej zagonetki krožijo dandanes v učenem svetu sledeče hipoteze:

Po Kant-Laplasovi teoriji se je sukalo začetkom v svetovnem prostoru samo eno telo, ki je imelo oblike oble in obstajalo iz samih plinov. (Matematik F. R. Moulton v Chicago misli, da je imelo podobo špirale.) Od te plinaste oble so se odtrgali in odleteli planeti, tudi naša zemlja, ki je bila izprva torej tudi samo plinasta krogla in se je v begu milijonov let tako ohladila, da je nastala na površini trda skorja. Ko se je ohladila površina, zgostili so se nad njo vodeni pari, začelo je deževati in nastale so reke in morja. Voda pa je prvi pogoj organskega življenja. Ta čas se je ogljenec, ki ima to posebno svojstvo, da tvori organske sestavine, združil z drugimi elementi in tako so nastale prve celice. Iz teh celic so se potem razvile v milijonih in milijonih let rastline in živali.

Kaj je naš svet? Razlagajo ga te tri hipoteze:

1. Trda, tekoča in plinasta telesa obstoje iz najmanjših delov, iz molekulov, ki se dajo še kemično razdeliti v nedeljive atome. Svetovni prostor izpolnjuje eter, zraku podoben plin, ki ima posebna svojstva in se ne da tehtati, nima torej nobene teže. Zato se imenuje tudi imponderabilna substancija. Eter obdaja vsak atom tako, da se atomi nikjer naravnost ne dotikajo. Ta hipoteza uči nekak dualizem, ker jemlje dve snovi: eter in posebno materijo za atome. V ostalih dveh hipotezah vlada strogo monizem, ki uči, da je vse eno, vse iz enega.

2. Samo eno substancijo imamo: eter, ki ima to osobito lastnost, da se zgoščuje v gotovih točkah (piknatomi). Kolikor je na enem mestu zgoščen, toliko je na drugem zredčen. Zgoščeni del se imenuje pozitivni eter, zredčeni pa negativni eter. Pozitivni eter tvori atome, ponderabilna telesa, ki se dajo tehtati; negativni eter tvori imponderabilno substancijo, ki ni podrejena zakonom naše težnosti. Večen boj besni mej pozitivnim in negativnim etrom, kakor se tudi zrak vali iz kraja, kjer je bolj zgoščen, torej iz mrzlega na toplo. Ta večni boj je vzrok vsem fizikalničnim zakonom.

3. Sir William Thomson (Lord Kelvin) ima svojo hipotezo, da je eter neka tekočina. Kakor se voda pretaka in dela vrtince, tako dela tudi ta tekoči eter vrtince in ti vrtinci so atomi.

Nekateri učenjaki izvajajo torej vse prikazni iz ene prvotne substancije, iz etra, različni pojavi so le izraz različnega gibanja, tresenja istega etra. Ta eter je morda Spinozova substancija, Kantov »Ding an sich«, Fichtejev absolutni jaz, Hegelova absolutna ideja, Schopenhauerjeva volja, Hartmannovo »nezavedno«. Dognali so učenjaki že zdaj, da so luč, toplota, elektrika, magnetizem sorodni pojavi in sicer različni tresaji istega etra.

Tako nam navedene hipoteze v glavnih obrisih razlagajo svet. Filozofov in učenjakov čaka samo še zadnje, glavno vprašanje: kaj je prav za prav ta prvotna substancija, ta eter?

F. D.

Julius Zeyer.

Za »Jug« spisala Božena Augustinová.

In to je v resnici posebna prikazen, da je začel pesnik, ki je razmeroma pozno spregovoril svojo prvo besedo, na enkrat sipati neslutno bogastvo cvetja v tedaj še nebogato češko literaturo. Kakor bi bilo v trenutku vzeto ž njega prekletstvo; ko je premogel prirojeno boječnost pred javnostjo, prihajala so drugo za drugim pesniška dela iz doslej zaprte zakladnice in prinašala češki literaturi vedno nove in nove dragocenosti. Veliki »Román o věrném přátelství Amise a Amila«, povest »Dobrodružství Madrány« i. t. d. so hitro zapored predstavili bralcem nove in zanimive strani Zeyerjeve tvorne sile.

Mnogo teh prozaiških del je bilo pretkano s pesmimi, toda šele l. 1879. se je pojavila v Lumiru prva epiška pesem »Ctirad«, s katero je pesnik otvoril veličastno vrsto cikla »Vyšehrad«. V naslednjem letu je izšel celi ta cikel, obstoječ iz pet velikih epiških pesmij: Libuše, Zelený vítěz, Vlasta, Ctirad, Lumir.

Z obdelovanjem narodnih pripovedek se je prikupil Zeyer tudi onim, ki so mu očitali, da posvečuje svoj sijajni talent tujim snovem, popolnoma oddaljenim češkemu duhu. Ozivali so se celo glasovi, ki so sumničili Julija Zeyerja nedostatka iskrenega domoljubja, ker je stal na višinah, kamor niso dosegali ozkoprсни in ogrančeni nazori velike množice, tam, kjer so zvene le večne in svetovne harmonije.

A kako krivično je to očitjanje Juliju Zeyerju, ki je v zreli dobi zavrzel jezik svojih roditeljev, v katerem je vzrasel, in se bolestno vtopil v besedo rodne zemlje, katero je ljubil s srcem, krvavečim nad njeno tragiško usodo, in ves vskipel pri misli na nje nasilno ponižanje! Baš najčistejše domoljubno navdušenje, velika ljubezen do uboge domovine, tako velika, kakoršne so zmožni samo geniji, je pripeljala Julija Zeyerja na trnjevo pot češkega pisatelja.

Julius Zeyer se ni brigal za take glasove. Njegovi ideali o umetnosti so bili vzneseni nad vsakdanjostjo, notranji glas, ki ga je vodil po posebni poti, bil je tako močan, da se ni oziral niti na neprijazne kritike, niti na popularnost, ampak pel dalje na svoj način. Njegova ognjevitost, vzletna in čisto pesniška domislivost se ni dala vklepati bežnim snovem v omejenem okviru, ni poznala granic svoji obsežnosti. Daleki orient, zapadni stari vek, mistični srednji vek so nudili snov njegovemu geniju, ki je osinil vsako izmed njih z zarjo svoje poezije. Poleg zakladov svojega genija je hranil Julius Zeyer tudi velike zaklade učenosti, vednosti. Naravnost velikanski je bil njegov spomin, v katerem se je naselilo toliko raznih znanostij. Zeyer je namreč govoril vse glavne evropske jezike in poleg klasičnih jezikov je pestoval tudi nekatere vshodne. V znanju kulturne zgodovine se ni mogel ž njim nikdo tako lahko meriti. Velika potovanja so dopolnila te znanosti s posebnim naziranjem o stvareh. Kajti prepotoval je celo Evropo, prišel do perzijske meje, obiskal Malo Azijo in afriško obrežje, in sicer nikoli kot moderni turist, ampak kot umetnik. Ostajal je dolgo na mestu, kjer ga je zanimala okolica, na mnogo krajev se je vrnil po večkrat. Tako je živel nekoliko mescev v Petrogradu, dvakrat dalj časa na Krimu, in Rusko je obiskal štirikrat. Najljubša mu je bila Italija in rad se je vračal na njena tla, polna najzanimivejših spominov. V Parizu je prebil skoro eno leto in potoval od tod po Bretagni in Normandiji. Tudi Španija mu je odprla svoje čare in krase. Njegov vznrtljivi duh je živo in globoko vsesal te interesantne vtiske, tvorna sila poezije pa je ustvarila iz njih v češki literaturi neznane podobe. Če pregledamo to dolgo vrsto Zeyerjevih umotvorov, potem šele razumemo hromatiško skalo njega ustvarjanja, ocenimo razne akorde njegove poezije. Cela povodenj znanosti, izkustva, vtiskov je živela v njegovi bogati duši, iz katere so posamič stopali pojavi, opredeni z njegovo poezijo, kakor nesmrtni darovi češki literaturi. Kako

veličastna in mnogolična galerija izbranih slik! Stare narodne povesti, »Vyšehrad«, kateremu se pridružuje po vsebini »Čehův příchod«, drama »Libušin hněv« in »Neklan«; potem »Fantastické povídky«, »Báje Šošany«, zračni kitajski in japonski motivi »Zrada v domě Han«, japonski roman »Gompači a Komurasaki«; dalje »Kronika o sv. Brandanu«, epična pesem »Griselda«, komedija »Stará historie«, »Sestra Paskalina«, so cveti zopet z drugih logov. Dragoceni niz sedem epiških pesmij »Z letopisů lasky«, od katerih se »Olgerd Gejstor« za vedno prime vsakega češkega srca, v prozi vrsta »Obnovených obrazů«, »Stratonika a jiné povídky«, »Tři legendy o krucifixu«, med njimi apoteoza trpljenja slovaškega naroda »Samko Pták«, seznanjajo nas z drugimi pojavi.

(Konec prihodnjič).

Darwin.

Ko sem čital zadnjič »Slovenčev« feljton o darwinizmu, spomnil sem se nehote sholastičnega učenjaka. Če je imel na pr. opisati žabo, zaprl se je v celico in začel brskati po sv. pismu, po židovskih in arabskih avtorjih in ugibati: kakšna je prav za prav ta žival? Lahkokrila domišljija je triumfovala, učenjaki so se zgolj iz previdnosti obesil nanjo tupatam citat iz ene navedenih knjig kakor utež, da se mu ne zgubi v praznih višinah. Seveda je žaba ostudna žival, sama usta so je in zna le kvakati! To pa vendar ni smelo ovirati vestnega učenjaka, da se je potrudil k bližnji mlaki, vjel en eksemplar ter si ga ogledal temeljito od zunaj in znotraj. Ko bi hotel tudi jaz vrezati po tej sholastični metodi, poln predsodkov pisati o »Slovenču« Pa bodimo pravični! Seveda je žaba ostudna žival, sama usta so je in zna le kvakati! Vendar začnimo kakor Francis Bacon z indukcijo!

»Slovenec«, oz. njegov najeti »naravoslovec« ne pozna ali noče poznati sestava naravoslovja. Zato pa toliko: telesa v naravi delimo v organska in anorganska. Organizmi ali organska telesa so živa bitja (rastline, živali, človek), imenujejo se tako, ker obstoje iz delov (orodij ali organov). Anorgani ali anorganska telesa so mrtve stvari (rudnine, kamenje, voda, zrak). Nauk o naravi je naravoslovje, ki se deli po obeh skupinah teles na dva dela: v biologijo in abiologijo (anorgologijo). Biologija je znanost o organizmih ali živih bitjih (botanika, zoologija, antropo-

logija), abiologija uči o mrtvih telesih (mineralogija, geologija, meteorologija). »Slovenec« tudi noče vedeti, da morajo študirati medicinci pet let, dočim zadostujejo juristu in filozofu štiri; da smo morali starejši medicinci delati posebne skušnje iz mineralogije, botanike in coologije. Po novem izpraševalnem redu imajo namestu teh treh predmetov občno biologijo, dalje mora napraviti vsak medicinec rigoroz iz fizike in kemije. Zato se že od nekdanj imenuje medicina »kraljica naravoslovja«. Menda mi ni treba navajati nepregledne vrste medicincev od grških časov sem, da dokažem, da se ima naravoslovje največ zahvaliti baš medicini. Medicina je nauk o zdravem in bolnem človeku, o življenju sploh. Kdo ima torej več sposobnosti, soditi o »problemih občne biologije« nego medicinec, osobito fiziolog?

Univ. prof. Goette (1899) pravi: »Velika večina omikancev še vedno razumeva pod »darwinizmom« vsoto modernih ukov, ki se pečajo z nastankom raznih oblik organizmov in z njih splošnim sorodstvenim razmerjem«.

Univ. prof. in »četverni doktor« Häckel piše: »Dasi so to descendenčno teorijo že v začetku 19. veka razni veliki naravoslovci, zlasti Lamarck in Goethe, postavili in zagovarjali, vendar jo je stoprav Darwin 1859 popolnoma izgotovil in vtemeljil. To je vzrok, zakaj jo često izključno imenujejo (dasi ne čisto prav) Darwinovo teorijo«. Nauk o nastanku plemen se deli na dva dela: 1. descendenčna teorija v obče ali ideja razvoja; 2. razlaga, kako se je vršil ta razvoj, po katerih vzrokih. To sem jaz zadnjič jako pregledno in razumljivo označil, ali »Slovenec« se dela slepim. Bistvo razvojne teorije je razvoj in baš razvoj peče klerikalnega »Slovenca«. Ker Darwinova razlaga razvoja ni povsem obveljala, zato je na vsak način previdno, kakor pravi prof. Goette, da ne nazivljemo descendenčne teorije z »darwinizmom«, ker zviti nasprotniki pobijajo Darwinovo razlago, a hočejo s tem zadeti in ovreči idejo razvoja samo. Darwinova razlaga ali darwinizem v ožjem pomenu obsega cel kompleks teorij, mej katerimi je selekcijska teorija najvažnejša, ali ne izključna. Izmej drugih omenjam samo Darwinovo teorijo dednosti ali »pangenezisteorijo«. O vsem tem se »Slovenčemu« naravoslovcu menda niti ne sanja.

Univ. prof. in učeni neovitalist Reinke piše: »Man hat sich nicht entblödet, den Verdacht zu äussern, Darwin habe in dem Zugständnisse einer Schöpfung der ersten Arten lediglich eine

Connivenz, ein Entgegenkommen gegen die kirchlich gesinnten Kreise seines Landes zeigen wollen. Gegen die Insinuation einer solchen Heuchelei muss ich den Charakter Darwins vertheidigen«. Veliki kristijan Pobédonoscev pravi, da se darwinizem strinja s krščansko vero. Pred 14 dnevi je izšla nova knjiga: dr. H. Franke, Darwinismus und Christenthum in ihrer Versöhnung.

In psihološka znamenitost? Kaj je naravni izbor po Darwinu? Mimogrede omenjam, da nisem jaz formalno nikoli trdil istovetnosti boja za obstanek in naravnega izbora, še manj pa psihološko. Ali če proces natanko zasledujemo, kako se eno ali drugo vrši, v kakem razmerju? Darwin pravi v svoji znameniti knjigi: Nastanek vrst po naravnem izboru ali ohranitev popolnejših plemen v boju za obstanek, III. poglavje (Boj za obstanek): »Jaz sem temu principu (boja za obstanek), po katerem se vsaka mala, da le koristna sprememba ohrani, dal ime »naravni izbor«. In Häckel, Pavel darwinizma v širšem in ožjem pomenu, piše: »Nastanek novih vrst po naravnem izboru, ali kar je isto, po mejsebojnosti dednosti in prisposobnosti v boju za obstanek, je torej matematična prirodna nujnost, ki ne rabi nikakega drugega dokaza«.

Tudi neovitalisti priznavajo darwinizem. Reinke pravi o selekciji: »Tajiti ta vpliv, se mi ne vidi prav, selekcija je tudi faktor zunanjih učinkov mej mnogimi«.

Univ. prof. L. Plate je imel na 9. shodu »Nemškega coološkega društva« l. 1899. predavanje o sedanjem stanju darwinizma in ovrgel vse protidokaze ter povedal, da stoji selekcija neomajena. Drugi seveda drugače! A končno odlóči samo bodočnost!

Radi pičlega prostora se ne morem spuščati v podrobnosti. Samo prosim vse tiste Slovence, ki jim je kaj do resnice, naj vzamejo v roke 78. štev. »Slovenca« in primerjajo.

Po indukciji smo torej prišli do tega zaključka: »Slovenčev« naravoslovec je podlo lagal od konca do kraja. A toliko poštenosti je vendar še imel, da se ni podpisal in s tem ljubeznivo namignil, da se sam sramuje tega dejanja. To je prvo znamenje, da se morda poboljša. Ali če se ozremo na njegovo barbarsko pisano slovenščino in se spomnemo francoskega pregovora: le style c'est l'homme? Malo upanja!

Franc Derganc.

Za poroko

mladi gospé V. H. 8. aprila 1901.

Vse nekdanje
Misli, sanje,
Vse željé in tisoč nad
V cvet naj spremeni spomlad!
Da bo za poročni dar
Sreča ž njim posula pot,
Koder hodi mladi par:
On in Ti, gospá, gospod!

Kazimir pl. Radič.

Kaj hočemo?

Odgovor na »Poslanico slov. mladini«.

Narod, narodnost.

Človek in zemlja tvorita nerazdružljivo celoto, človek je po telesu produkt zemlje, a tudi razvoj duha odločuje zemlja (krajevne razmere). Človeštvo se deli v narode. Narodi se razlikujejo mej seboj po znakih. Skupina teh izključnih znakov, po kateri se loči narod od naroda, se imenuje narodnost. Ti znaki se dele: 1. v materialne; 2. v idealne.

K materialnim znakom prištevamo: 1. zemljo samo, katera daje človeku vse, kar potrebuje za hrano, obleko, stanovanje, orodje in tista dejanja, ki se nanašajo na obdelovanje zemlje (poljedelstvo, industrija). Sem spada tudi materialno bogastvo in ravnanje ž njim, to je narodno gospodarstvo; 2. število naroda, masa naroda.

K idealnim znakom štejemo tiste, ki izhajajo iz človeškega duha. Tu razlikujemo zopet dvoje podkrožij: 1. individualni znaki, ki jih nahajamo že v vsakem pojedinem človeku, to so: nadarjenost, značaj, temperament, ti znaki temelje v rasi (pleme), v krvi; 2. socialni (družabni) znaki so tisti, ki so se razvili v človeški družbi iz mejsebojnega občevanja, to so: jezik, vera in mitologija, morala, pravo in običaji, umetnost.

Če primerjamo posamezne narodnosti mej seboj, vidimo, da niso ti znaki povsod izključni, da nima vsak narod vseskozi posebnih znakov, ampak nekatere skupno z drugimi, na pr. vero,

pravo i. t. d. Tisti narod propada, ki polagoma izgublja svoje posebne znake in jih nadomešča z izposojenimi; tisti narod ima najbolj zagotovljeno bodočnost, ki se v vseh znakih loči od drugih, ima torej: svojo zemljo in bogastvo, jezik, vero, pravo, umetnost i. t. d.

Če pregledamo znake slovenske narodnosti, zapazimo, da smo nekatere znake popolnoma izgubili (na pr. vero in pravo), a da se drugi gubijo in slabijo. Izgubili smo dosti zemlje, prebivalstva, jezikovnih pravic, običajev, umetnosti.

Slovenska politika je borba za obstanek slov. narodnosti, torej vseh tistih znakov, ki tvorijo našo narodnost. Materialni in idealni znaki so tako tesno spojeni, da ne more biti eno brez drugega, zlasti idealni brez materialne osnove ne. Slov. politika se mora zato boriti z isto jakostjo za obe skupini znakov, a ne omejiti boja samo na en znak, na pr. jezik.

Socialno vprašanje, socializem.

Zgodovina se deli na različne dobe. Neka doba je imela svoje posebno naziranje o svetu, po tem naziranju si je vredila družabne razmere, torej življenje, tako, da je vladala harmonija mej življenjem in spoznanjem narave. Ali to spoznanje se je razvijalo, torej bi bilo čisto naravno in pravično, da bi se razvijala tudi družabne vredbe. Na pr. srednji vek je imel posebno spoznanje narave, po njem je država vredila razmere mej posamezniki in stanovi ter dala tej vredbi stalno obliko z zakoni, privilegiji i. t. d. Ali če primerjamo to spoznanje srednjega veka s spoznanjem sedanjega časa? Koliko so napredovale, se predrugečile vse znanosti od takrat! Lahko rečemo, da je naše spoznanje čisto drugo. K novemu spoznanju so se pridružile pridobitve moderne tehnike in tudi število prebivalstva je jako naraslo. Tako so nastale nove razmere. Ali zakoni, privilegiji so ostali stari; stari stanovi ali osebe, ki so imele prej vso moč in oblast v rokah, nočejo dati moči iz roke, nočejo priznati vpravičenosti novega spoznanja, novih razmer. Tako je nastala velika disharmonija mej spoznanjem in življenjem. Pravični duhovi in tisti, ki trpe vsled te disharmonije, se vprašujejo: »Kako poravnamo to neskladnost?« To vprašanje je socialno vprašanje, ki hoče odstraniti neskladnost mej spoznanjem in življenjem, mej krivično družabno vredbo in obstoječimi novimi razmerami. Socialno vprašanje je velika suma (vsota) manjših, posebnih vprašanj. Posa-

mezni sumandi so na pr.: delavsko, žensko, šolsko vprašanje i. t. d. Socialno vprašanje ima v vsaki državi, v vsakem narodu posebno obliko, rešiti se mora torej za vsako državo, vsak narod na poseben način, a ne povsod po isti formuli. Ne sme se tudi eno področno na pr. delavsko vprašanje smatrati za celo socialno vprašanje. Tri glavne struje se pečajo z rešitvijo soc. vprašanja: socialni demokrati, krščanski socialisti (krščanski demokrati), narodni socialisti (narodni demokrati). Socialni demokrati hočejo rešiti to vprašanje po naukih in predpisih Karola Marxa, skupina njegovih teorij se zove marxizem, ali navadno socializem. Ali, kakor je dokazal Masaryk, večina teh teorij ne velja, torej tudi ne socializem (marxizem). Rimsko katolištvo ima že 15 stoletij priložnost, reševati soc. vprašanje, a ni ga še rešilo, ni še pokazalo potrebne sposobnosti in moči. Dasi propadejo morda posamezne teorije (na pr. socializem), soc. vprašanje vendar ostane, ostanejo struje, ki ga hočejo rešiti.

Socialno vprašanje in Slovenci.

Slovenci ne moremo biti zadovoljni s sedanjo družabno vredbo. Naš celi narod trpi, nasprotniki nam ne priznavajo nobenih pravic, zatirajo nas, kjer in kolikor le morejo. Torej največja neskladnost mej življenjem in spoznanjem! In ako še vpoštevamo, da obstoji večina našega naroda iz kmetov in delavcev, reči smemo, da ni socialno vprašanje nikjer tako pereče kakor pri nas. Pri nas je soc. vprašanje — vprašanje slovenske narodnosti.

Slovenski radikalec.

Mi Slovenci hočemo rešiti svoje soc. vprašanje, mi se borimo za svojo narodnost. V tem oziru smo vsi Slovenci socialisti. Ali rešiti hočemo svoje vprašanje po svojem programu, ne kakor na pr. narekuje Marx. Zato se nočemo imenovati socialne demokrate (marxiste), ampak narodne demokrate ali boljše: slovenske radikalece, ker hočemo s koreninami vred izrupati tudi vse, kar škoduje slov. narodnosti. Dandanes so razmere take, da je vsakdo omejen v svojem delovanju na delokrog svojega naroda. Kar morem za človeštvo dobrega storiti, storim lahko le v okviru svojega naroda. Posebno Slovenec sme biti ponosen, če more storiti kaj za svoj narod, kjer je še toliko dela kakor nikjer. Zato se naj trudi vsak Slovenec, da posveti vse svoje moči svojemu

narodu, — ostalo človeštvo ga čisto nič ne briga. Sicer pa, če je storil kaj za narod, storil je isto tudi za človeštvo, ker je vendar tudi njegov narod del človeštva.

Mestislav.

(Konec prihodnjic.)

M. J. Saltykov Ščedrin.

K 75 letnici njegovega rojstva.

Michal Jevgrafovič Saltykov, v ruski literaturi znam pod psevdonimom Ščedrin, je največji ruski satirik 19. stoletja. Rodil se je 27. (15.) jan. 1826 v mali masi Tverske gubernije in umrl v Petrogradu 12. maja (30. aprila) 1889.

Ščedrin se je boril trideset let s svojo satiro za najvišje in najplemenitejše vzore svojega, nad vse ljubljenega naroda. Iz njegovih satir se ne sliši nagajajoč in šegatajoč smeh kakor pri Horaciju, ki se je držal gesla: ridentem dicere verum . . . Njegov govor hrumi kakor vihar, ki strupeno in neusmiljeno biča brez ozira na levo in desno. Dasi je Ščedrin eden prvih ruskih pisateljev, vendar ga poznajo zapadnjaki le malo, ker se nekatera njegova dela sploh ne dajo prestaviti. Pa tudi doma ga čitajo malo, ker je treba dobro poznati sodobne razmere, predno se ga razume. In pisatelj sam je nalašč pisal v takozvanem ezopovskem, alegoričnem stilu, kjer se mora pravi pomen čitati izmej vrstic, tako se je ogibal nadležni cenzuri.

Ščedrinova zbrana dela obsegajo dvajset zvezkov. Literarna kritika sodi o njem različno. Nekateri ga kujejo v zvezde, a drugi se pri njegovem imenu samo zaničljivo nasmejejo. ne cenijo ga višje nego vsakdanjega pisarja feljtonov. Vsekakor je Ščedrin Gogolov naslednik, ki je mogočno vplival na razvoj družabnih nazorov mej Rusi. Pri Gogolu odločuje povsod le umetniški moment, Saltykov služi bolj dnevu in javnemu mnenju. Jako primerno pravi o njem ruski kritik Burenin, da ni oblačil Rafaelove toge, ampak nosil vsakdanjo bluzo žurnalista.

Spectator.

Izgubljena vest.

Spisal M. J. Saltykov Ščedrin.

Izgubila se je vest. Ali ljudje so se pehali kakor prej po ulicah in glediščih, kakor prej so dohitevali in prehitevali drug

drugega, kakor prej so se ruvali in lovili po zraku vržene drobtine in nikdo se ni spomnil, da nečesa manjka, da je v občnem koncertu življenja prestalo igrati neko godalo. Mnogi so se čutili celo krepkejše in svobodnejše, po koncu so nosili glavo in lažje nastavljali bližnjiku pasti, kopali jame, boljše licemerili in se prilizovali, plazili, sleparili, ogovarjali in vohunili. Kakor bi bil odpihnil vse bolečine; ljudje niso čutili tal pod nogami, nič jih ni žalilo in nadlegovalo jih niso več nobene misli, odprta je stala pred njimi sedanost in bodočnost, niti opazili niso izgube vesti.

Izgubila se je čisto nenadoma. Še včeraj je migljala ta dolgočasna in vsiljiva stvar pred očmi, nadlegovala razgreto fantazijo, — kar na enkrat je bilo po nji in ž njo je izginila tudi moralična nepokojnost, nadležni strahovi, ki so neprestano spremljali karajočo in obsojajočo vest. Zdaj je vsakdo lahko užival veselo in brez skrbi ta lepi božji svet in modrijani so spoznali stoprav sedaj, da so se iznebili zadnjega jarma, ki je oviral doslej njih gibanje. Seveda so zdaj izkoriščali plodove svoje prostosti. Ljudje so znoreli; plenili, ropali in pustošili so vse.

Ubožica vest je ležala opljuvana, teptana in raztrgana na cesti. Vsi mimo idoči so jo suvali od sebe kot nepotrebno cunjo, vsakdo se je čudil, da morejo trpeti tako ostudno stvar na najočitnejšem mestu prestolnice. Bog ve, kako dolgo bi bila še ležala tukaj uboga, zaničevana vest, da ni prišel nesrečen pijanec, ki je v svoji ginjenosti pobral nepotrebno cunjo in upal, da dobo zanjo kozarček žganega.

Bliskoma je začutil, kakor da ga je preletel električen tok. S kalnimi očmi je bulil okoli sebe; iz glave so mu začeli izhlapevati vinski duhovi in polagoma se mu je vračalo grenko spoznanje resničnosti. Najprej ga je popala bojazen, top strah, ki ga je vznemirjal in mu oznanjal pretečo nevarnost; potem se je zbudil spomin in fantazija je začela delovati. Spomin je vlačil brez usmiljenja iz teme njegove grešne preteklosti na dan njegove blodnosti, prevare in lenobo; domišljija je oživila to preteklost in — sodnik se je oglasil v njegovih prsih.

Celo doslejšnje življenje se mu vidi kot nepretrgana vrsta zločinov. Ne more se izgovarjati, braniti; siloviti dokazi njegove zavrženosti so se tako nakopičili pred njim in ga potrli, da ga je njegova samoobsodba hujše zbolela in ga strožje kaznila,

nego najnajstrožja obsodba ljudij. Niti pomislil ni nato, da večji del njegove preteklosti, katero zdaj preklinja, sploh ne pripada njemu, bednemu, nesrečnemu pijancu, ampak neki tajni, strašni moči, ki mu je vzela vso lastno voljo in ga drvila okrog kakor vrtinec slabotno bilko. Kaj je prav za prav njegova preteklost? Zakaj jo je preživel tako in ne drugače? Kaj je on sam? Sama vprašanja, pred katerimi je stal brez zavesti in jim ni vedel sveta. Jarem je tlačil njegovo življenje, pod jarmom se je rodil, pod jarmom se zvrne tudi v grob. Šele zdaj se je zbudilo v njem spoznanje, ali kaj mu hoče zdaj? Ali se je zbudilo morda zato da mu stavi neusmiljena vprašanje in mu nanja odgovorja z molkom? Morda zato, da njegovo propalo življenje na novo dahne v razdejani hram njegove duše, ki ne more več prenašati te teže?

Gorje! Zbujeno spoznanje mu ne da niti miru niti upa; moreča vest mu kaže samo en izhod, — izhod neplodne samo-obsodbe. Prej ga je obdajala tema, in ista tema ga obdaja še zdaj, le da so se zdaj naselile vanjo mučne pošasti; že prej so rožljale teške verige za njegovimi pestmi in še zdaj jih čuti, samo dvakrat težje se mu vidijo zdaj, ker se jih zaveda. Neko-ristne solze teko iz njegovih očij in dobri ljudje obstajajo pri njem in pravijo, da mu jih je iztisnilo žganje.

»Pomagajte! Ne morem dalje prenašati!« vpije nesrečni pijanec in množica se krohota in se norčuje iz njega. Ona ne razume, da ni bil pijanec še nikoli tako trezen kakor zdaj, da je samo nesrečna, najdena stvar, ki mesari po njegovem srcu. Ko bi jo bila našla druhal sama, potem bi spoznala, da je na svetu bridkost, ki presega vsako trpljenje, bridkost, katero rodi nepričakovano najdena vest. Svojat bi potem spoznala, da je ravno tako podjarmljena in pokvečena, kakor ta moralično pohabljeni, jadikujoči pijanec.

»Ne, moram se je kako otresti, sicer poginem kakor pes!« misli jadni pijanec in hoče najdeno zagnati od sebe. Ali birič pristopi in mu zabrani.

»Hoj, človeče«, mu zakliče in se zagrozi, »ti hočeš menda širiti prepovedane pamflete. Pazi se, da te zato ne vtaknem v luknjo!«

Pijanec skrije najdeno vest in se hitro pobere. Previdno se ozira in plazi k žganjarnici, v kateri toči njegov stari prijatelj

Prohorič. Previdno pogleda skozi okno in ko zapazi, da krčmar sam dremlje za mizo, odpre vrata, plane v sobo in predno se Prohorič dobro zave, že počiva usodni najdek v njegovih rokah.
(Dalje prihodnjič.)

Pregled.

SLOVANSKI BALKAN. Slovenci. Iz Ljubljane se nam piše: V narodnonapredni stranki je nastala resna kriza. Trezni in misleči elementi so vendar uvideli, da politika ni igrača, ali sport nekaterih oseb, da s frazastim liberalizmom ne pridemo dalje! Tudi klerikalna nevarnost je tako narasla, da je treba resno misliti, kako jo zaježimo. Večina glasov meni, da se naj okrene politika v strogo naroden tir in se tudi prične s politiko dela. Zlato se preskuša v ognju, klerikalizem v boju za narodnost. Eno ugodno priliko so liberalci že zamudili. Ko je izstopil dr. Tavčar iz hrvatsko-slovenskega kluba, so bile odstranjene vse zapreke. V klubu ostali slov. poslanci bi bili lahko razkrinkali klerikalce. Tavčarju sploh ni bilo treba izstopiti, ker ga itak niso mogli izključiti. Lahko bi bil počakal ter se prej domenil s tovariši in odborom stranke. Da so pa izstopili še ostali poslanci, storil se je velik taktičen pogrešek. Pokazalo se je spet, da je liberalni dr. Tavčar diktator v narodnonapredni stranki, pred katerim se vse trese in na kolena pada. Kogar hoče Bog pogubiti, udari ga s slepoto. Tako se je tudi dr. Tavčar pokazal kot državni poslanec čisto slepega in brez mislij. Nekateri vplivni Slovenci že mislijo, ali ne bi kazalo, da se skliče vseslovenski shod, postavi naroden program in dr. Tavčar izključi iz slovenske politike. Čudno, da dr. Tavčar sam ne uvidi te potrebe. Saj vendar ve, da slepijo klerikalci neuki narod samo z njegovim liberalizmom in »Slov. Narodom«. S svojim odstopom bi osvobodil narodnonapredni stranki roke in ji odprl vhod mej slovenski narod, da se prične odločna akcija, da se za vselej izbacne iz slov. javnosti človek, čigar ime zapisati se brani in sramuje celo mrtvo, brezčutno pero, — menda ve zadnji slovenski otrok, da mislim zloglasnega voditelja klerikalcev. — Tudi učiteljem se odpirajo oči. Sramotno in škodljivo je farovško hlapčevstvo, a tudi liberalci jih samo izkoriščajo, ne da bi jih mogli s čim odškodovati. Kot marioneto so sukali zadnjič Jelenca, da ožmo klerikalce za par tisočakov. Torej nobene resnosti. Učitelj

Jelenc naj pomisli, kaj se to pravi, ali bodi učitelj res povsod samo za metlo in stafazo? Ali ima učiteljstvo sploh kaj upanja, da se izpolnijo njih zahteve v liberalni službi? Ali ni boljše, da začno politiko na svojo roko, posebno, ko imajo tako imenitno organizacijo? Na Nižje Avstrijskem so učitelji že tako zreli in pametni! — **Srbohrvati.** Začela so se vršiti pogajanja za spravo obeh strank prava, a krščeni žid dr. Frank je razrušil vse. Isti dr. Frank je največji nasprotnik nove hrvatske agrarne banke. — V Srbiji so dobili novo ustavo. — **Bolgari.** Macedonski komité se je na novo sestavil iz zmernih elementov in zahteva, da se postavi v Macedoniji krščanski guverner in kršč. policija.

Književnost, umetnost in gledišče. Akad. kipar A. Repič je otvoril na Dunaju lasten atelier. Naročila naj se naslovijo odsej: Wien, XVIII. Sechsschimmelgasse 14. Zadnjič smo imeli priliko, ogledati si njegova nova dela. Marljivi umetnik izvršuje sedaj Vilharjev kip in je pričel s kipom našega rajnega nepozabnega pesnika Ketteja. Kar se tiče izraza, anatomije in umetniške popolnosti, reči smemo že zdaj, da bo Repičev Vilhar najlepši slov. spominik. Za jedno smo imeli na novo priliko, prepričati se, kako težavno stališče ima slov. umetnik vspricho neizobraženega občinstva. Jeden pravi, Vilhar je nosil naočnike, drugi polno, košato brado, tretji »kozjo brado«, četrti, da je bil mlad, peti, da star i. t. d., vsakdo pač, kakor je baš slučajno videl Vilharja. A vse to ne spada k stvari. Umetnik se mora pri podobnosti ozirati samo na anatomijo in celotni, trajni izraz obraza, iz katerega odseva duša.

Podjetni knjigar L. Schwentner v Ljubljani je poklonil za piruhe slov. občinstvu kar tri dela: Ivan Cankar, Za narodov blagor; Čehov, Momenti. — Preložil Ivan Prijatelj; Kaj hočemo. Poslanica slovenski mladini. — O priliki več!

»Slovenska Matica« je izdala za leto 1900 šest knjig: 1. Zbornik znanstvenih in poučnih spisov. Uredil L. Pintar. 2. Letopis Slovenske Matice za l. 1900. Uredil Evgen Lah. 3. Zabavna knjižnica, XII. zvezek: »Z viharja v zavetje.« Spisal Fr. Malograjski. 4. Slovenske narodne pesmi. 5. snopič. Uredil dr. Karol Štrekelj. 6. Zgodovina slov. slovstva. IV. del, tretji zvezek. Konec Spisal profesor dr. Karol Glaser. 7. Ant. Knezova knjižnica: Zbirka zabavnih in poučnih spisov. VII. zvezek. Uredil Fr. Levec.

»Matica Hrvatska« nam je poslala za 1900 tele knjige: 1. Spomencvieče iz hrvatskih i slovenskih dubrava. 2. Povjest

grčke književnosti. Sastavio dr. August Musić. 3. Poviest novoga veka. Izradio Franjo Valla. Dio drugi. 4. Slike iz obćega zemljopisa. Napisao dr. Ivan Hoić. Knjiga peta. Dio II. 5. August Šenoa. Sabrane pripoviesti. Svezak šesti. 6. Zabavna knjižnica. Svezak 234.—236. Viktor Car Emin. Pusto ognjište. 7. Zabavna knjižnica. Svezak 237.—239. Edhem Mulabdić. Na obali Bosne. 8. Slavenska knjižnica. Knjiga VIII. Eliza Orzeszko. Izabrane pripoviesti. — O priliki dalje poročilo.

Listnica.

Onim, katerih se tiče. Najtrdovratnejše rujejo proti nam naši takozvani prijatelji, to so ljudje, ki hočejo biti z vsakim prijazni, a ga pri tem obirajo in obrekujejo za hrbtom, kjer le morejo. Dneva in javnosti se bojijo kakor čuki, kakor krti rijejo skrivaj. — Drugi so oni, katerim se je v javnosti prezgodaj pokadilo in zdaj od ošabnosti ne vedo, kako bi hodili. Trpeti ne morejo nikogar poleg sebe, hočejo popolno temo, da bi klavrna zvezdica njih slave tem svetlejše brlela. Nekateri mej njimi so na videz pridni in resni, a v resnici samo nagnusni visokoradi, ki že zdaj sanjarijo o redovih, dostojanstvu dvornega svetnika i. t. d. Ti so največja nevarnost za naš narod, navihani, potajeni lisjaki, ki samo izkoriščajo. Za te imamo posebno črno knjigo, da jim o priložnosti sleknemo krinko z obličja. — Nekateri pišejo na videz prijazno o nas, ali izmej vrstic se čita prihuljena hudobnost. Tem samo rečemo: Besser böse gethan, als kleinlich gedacht!

Radi tesnega prostora smo morali za danes odložiti več člankov in ocen, druge po nepotrebem prelomiti za več števil. Lista ne moremo prej razširiti, dokler se ne oglasi več plačujočih naročnikov in dokler stari ne poravnajo naročnine. V zadnjem času je sicer število naročnikov izdatno poskočilo, vendar prosimo svoje prijatelje, da še na dalje krepko širijo zanimanje za »Jug« in nam nabirajo naročnikov v sladki zavesti, da vršijo s tem rodoljubno dolžnost in velezaslužno delo. Dobijo se še vse doslej izdane številke!

Tiskovna pomota: v 4. štev. mora stati na str. 125. v 16. vrsti: mesta Arte (ne: reke Arte).

Vse pošiljatve naj se naslovijo: Redaction »Jug«, Wien, XVIII. Martinstrasse 19.

